

**David Borek, Václav Černožorský,
Martin Jonáš, Michal Kubal,
David Miřejovský, Andreas Papadopoulos,
Pavel Polák, Karel Rožánek,
Jakub Szántó (ed.), Jan Šilhan**

PUTINOVA VÁLKA

Ukrajinská kronika zpravodajů ČT

**Argo
Edice ČT**

**David Borek, Václav Černožorský, Martin Jonáš,
Michal Kubal, David Měrejovský, Andreas Papadopulos,
Pavel Polák, Karel Rožánek, Jakub Szántó (ed.), Jan Šilhan**

Putinova válka

Ukrajinská kronika zpravodajů ČT

Přebal s použitím fotografie Pavla Němečka

navrhl a graficky upravil Martin Radimecký.

Fotografie Vojtěch Höning (VH), Pavel Němeček (PN),

Michal Kubal (MK) a Jakub Szántó (JSz).

Jazykový redaktor Jiří Popiolek.

Korektury Soňa Čapková a Jiří Podzimek.

Odpovědná redaktorka Markéta Nová.

Technický redaktor Milan Dorazil.

Vydalo nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00 Praha 3,

www.argo.cz, roku 2023 jako svou 5149. publikaci

a Česká televize v Edici ČT, Kavčí hory, 140 70 Praha 4.

Sazba Martin Radimecký.

Vytiskla tiskárna Protisk.

Vydání první.

ISBN 978-80-257-4046-0 (Argo)

ISBN 978-80-7404-368-0 (Česká televize)

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod Kosmas

Sklad: V Zahradě 877, 252 62 Horoměřice

Tel.: 226 519 383

E-mail: odbyt@kosmas.cz

www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit

v přátelském internetovém knihkupectví www.kosmas.cz

Předmluva

RADIAČNÍ SITUACE NA UKRAJINĚ ZŮSTÁVÁ NORMÁLNÍ

Dana Drábová

předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost

Ukrajina je pro mne země, kde se mi protнула práce s emocemi. Je to velmoc v mírovém využívání jaderné energie, provozuje patnáct jaderných bloků ve čtyřech lokalitách. Je to zároveň země, která po Sovětském svazu zdělila následky nejhorší jaderné katastrofy v dějinách. Poprvé jsem tam jela v roce 1987, rok po černobylské havárii.

Od té doby jsem Kyjev a ukrajinské Polesí kvůli práci navštívila mnohokrát. Prožila jsem tam kus života, mám tam hodně známých a kamarádů. Společně jsme doplňovali střípky do mapy černobylského spadu. Společně jsme chodili vysídlenou krajinou, jedli, pili a probírali svět.

Polesí je chudý a drsný kus země, lidé by se tam však s vámi ochotně rozdělili o to poslední, co mají. Mám proto Ukrajinu a Ukrajince ráda. Jistěže to nejsou beránci a holubičky, ta země měla a má spoustu chyb, spoustu temných chviliek, kterými si v minulosti musela projít. Jako ostatně každá země a každý národ. Ukrajinci se nicméně krok po kroku snažili (a stále snaží) dovést svou zemi k otevřenosti, toleranci a respektování lidské důstojnosti, což jsou základní (ne jedině) atributy demokratické společnosti.

Ještě 23. února 2022 jsem doufala, že situace na východě Ukrajiny nepřeroste v otevřenou válku s Ruskem. Ukrajinci už však nejspíš věděli, že je Rusko napadne, což se 24. února skutečně stalo, ruské tanky vyrazily za obnovením slávy a moci impéria. Že hlavní útok bude směřovat z Běloruska na Kyjev, to ovšem čekal málokdo. A znovu je tu Černobyl – symbol jaderné katastrofy.

Okupační vojska velmi snadno ovládla areál bývalé elektrárny a třicetikilometrovou vysídlenou zónu kolem něj. Evropa se vydělala: Jakou další katastrofu tam mohou Rusové způsobit? Bylo velmi těžké obavy mírnit a vysvětlovat, že cokoli se na tom místě případně stane, nebude mít z hlediska radiace jiné než lokální dopady. Černobyl mně a mému týmu opravdu starosti nedělal. Přesto se jak ruské, tak ukrajinské straně dařilo s tímto symbolem pracovat a využívat ho v informační válce, která ke každému takovému konfliktu patří.

Ve tři ráno 4. března jsem koukla do mobilu na zprávy a zjistila, že Rusové obsadili jednu ze čtyř pracujících ukrajinských jaderných elektráren, záporožskou. To bylo a je daleko vážnější, kvůli okupantům tam od toho dne visí průšvih na vlásku. Jen díky skvělému ukrajinskému personálu se daří elektrárnu stále držet ve stabilním a bezpečném stavu.

Do útoku na záporožskou elektrárnu jsem žila ve světě, kde platily mezinárodní konvence. A v rámci Ženevských konvencí na ochranu civilního obyvatelstva při válečných situacích je stanoveno, že na jadernou elektrárnu se neútočí. Rusové ovšem už předtím útoky na civilní cíle porušili prakticky všechno, nemělo mne tedy překvapit, že zaútočí i na provozovanou jadernou elektrárnu.

Od začátku války sleduji skvělou, naprosto profesionální práci všech ve zpravodajství České televize. Reportéři a kameramani přímo z frontové linie přinášejí aktuální reportáže, které nejen mně poskytují cenný přehled o dění a kontextu. Dokážou však zapojit i obrovskou empatii a vyprávět nám příběhy té těžce

zkoušené statečné a hrdé země a jejích lidí. Díky nim máme možnost sledovat zrod národa v přímém přenosu, a to je velká věc. A občas si lidé snad rádi přečtou, že radiační situace na Ukrajině zůstává normální.

Předmluva

VYSÍLÁNÍ, KTERÉ JSME SI FAKT NEPŘÁLI

Zdeněk Šámal

ředitel Zpravodajství, publicistiky a sportu ČT

Svět se změnil. Stalo se to ve čtvrtek 24. února 2022, minutu před šestou hodinou ranní. Michal Kubal vystupuje na ČT24 s naprosto mimořádným sdělením: „Dobrý den. Je krátce před šestou hodinou a začíná den, který mnozí předpovídali, kterého se mnozí obávali. Začíná den, který teď potvrdil ty nejhorší obavy lidí na ukrajinské straně, ale i na mezinárodní scéně. Začíná den, který bude v dějinách zapsaný jako den, kdy Rusko napadlo Ukrajinu.“

Říkal to snad trochu neuhlazeně, ale se smrtelně vážnou tváří. Výstražně žlutá grafika zpravodajského kanálu České televize zdůrazňovala důležitost situace. ČT24 už hodinu a půl v mimořádném zpravodajství přinášela v tu chvíli pouze kusé informace o ruské invazi na Ukrajinu. Jedno bylo jisté – útoky se odehrávají na široké frontě a směřují přímo na ukrajinské hlavní město.

Náš mladý kolega Andreas stál na terase kyjevského hotelu a z místa hrozivě věčně popisoval situaci ve městě, nad nímž pomalu svítalo. Mluvil o náhlé proměně metropole kypící světlem a životem v temnou a tichou kulisu ohroženou raketami a okupací. V Evropě začala válka. Jen hlupák se mohl utěšovat tím, že se odehrává stovky kilometrů daleko, v zemi, kterou se Kreml a jeho páté kolony napříč evropským kontinentem snažily vykreslovat jako historicky neuchopitelnou, prolezlou korupcí a nezasluhující si budoucnost.

Období spekulací v těchto chvílích skončilo. Jen ti nejzasvěcenější a nejjasnozřivější nepochybovali o tom, že ruský despota nakonec uvede do pohybu vojenskou mašinerii, která už několik měsíců manévrovala těsně kolem ukrajinských hranic. Válka s valícími se svazy tanků a obrněnců, výsadky v týlu, masovými údery raket a salvami stovek a tisíců dělostřeleckých hlavních v Evropě nebyla od roku 1945. A nikdo, ani Rusové, přece nebude takový šílenec, aby v naší době a v našem světě něco takového spustil...

Lžou, lžou a zase jenom nepřestavitelným způsobem lžou, psal v depeši britský emisar o ruských diplomatech vyjednávajících na berlínském kongresu v roce 1878. A tak se k válce prolhali i teď. Metody a uvažování impéria se nikdy nemění, ať už je carské, sovětské nebo putinovské. Pořád totéž: zabrat, ovládnout a nadiktovat. Z bran Mordoru vyrazilo vojsko několika proudy.

Na ČT24 jsme nebyli chytřejší než zbytek světa, ale nebyli jsme ani úplně důvěřiví optimisté. Z Kyjeva nebo východní a severní Ukrajiny už několik týdnů a dní před invazí reportovali Andreas Papadopoulos a Jakub Szántó se svými kameramany Tomášem Štěrbou a Petrem Kolnerem. Noční vysílání zajišťovala posílená služba a všichni, kteří věděli, že jejich přítomnost bude v případě mimořádných událostí nezbytná, spali poslední noci tak nějak napůl a neklidně, jako spí většina lidí, jimž v práci vyhlásili pohotovost na telefonu. Podíváte-li se zpětně na ono vysílání z časného rána 24. února 2022, uvidíte tam spoustu těch, kteří v příštích týdnech a měsících přinášeli zprávy přímo z ukrajinských bojišť i týlu ostřelovaného ruskými raketami a drony.

Na mimořádné vysílání, kterému říkáme „kontinuální“, jsou zpravodajské redakce ČT připraveny lety praxe a množstvím situací, obvykle bohužel povahy, již nikomu nepřejete zažívat. Ale válka byla zkušenost zcela nová. První den si nikdo neuměl představit, jak dlouho to potrvá a jak to skončí. Neuměli jsme si představit, jak ruská vojenská praxe oživí více než století zapadlé vzpomínky na verdunské scenérie, města rozdrčená bombami

a přechodem front a vyvolá asociace s goebbelsovskými výrazy „blitzkrieg“ nebo „wunderwaffe“.

Uměli jsme si představit utečence, i když už ne v počtu staniců a milionů. Jedním jsme si ale jistí byli: Je to zlom v dějinách, něco, co rozhoduje i o našem osudu a o našem právu žít nikoli v ruském světě, ale tak, jak se sami rozhodneme, a tam, kde sami chceme. Jako se pro to rozhodli Ukrajinci.

Ruská potřeba dominovat, ovládat, být obdivován za svou představu o vlastní velikosti, důležitosti a vyvolenosti se stala opět hrozbou, a to nejen pro Ukrajinu. Známe svou historii a znají ji i další země. A nebylo třeba podrobně znát ukrajinskou historii, aby bylo jasné, že Ukrajinci to jen tak nesloží. Tři sta statečných bránilo Hostomel před přesilou ruských výsadků, neznámé hlasy se radovaly nad útočícími ruskými vrtulníky padajícími pod palbou obránců do vodní nádrže u Kyjeva. *Dva, dva sbili, suka...*

Když nastane mimořádná situace, musí se televizní zpravodajství připravit na vysílání, které může trvat až do odvolání a skončí neznámo kdy. Mezi rozhodnutími přijatými v prvních hodinách po ruské invazi byla důležitá dvě. První pramenilo z jistoty, že se nedaleko nás odehrává něco skutečně historicky významného, co nesmí zmizet jako nejdůležitější téma našeho vysílání.

A to i v časech, které nutně přijdou. Kdy se bude zdát, že se všechno stále opakuje, že divák už musí být unavený a pod dojmem podobných zpráv a záběrů z měst a vesnic, o nichž v životě neslyšel, začíná ztrácet zájem a chuť se na to stále dívat. Kdy editoři zodpovědní za sestavování zpravodajských obsahů sami začnou podléhat pochybnostem a raději by diváka hladili zprávami sestavenými z výroků přehazovaných v parlamentních kuloárech, reportážemi z krojovaných slavností, odemykání a zamykání řek či o samosklizni jahod.

Válka „přece kdesi daleko“ by se tak začala stávat okrajově vnímanou a nevzrušivou součástí každodennosti. Přesně tohle jsme nechtěli – a naštěstí se to nestalo. Ruská agrese proti Ukrajině prorostla životem všech, uvrhla země Evropy do energetické

krize a netušených ekonomických potíží, ale většina lidí – a našich diváků – se k ní nestala netečnou.

Nepochybně na tom mají zásluhu i ti, jejichž příběhy budete číst v této knize: váleční reportéři České televize. S obdivuhodným nasazením, ochotou riskovat zdraví a život (a nervy svých blízkých), naplnili druhé rozhodnutí z prvních hodin války: Dokud válka neskončí, bude mít ČT každodenně na Ukrajině alespoň jeden zpravodajský tým. Protože právě vlastní zpravodajové přinášejí příběhy a bezprostřednost, která ukazuje, že válka není jen neosobní rutina sestávající z nejistých čísel ztrát v geograficky odcizených městech a vesnicích.

Je nezbytné poznamenat, že Česká televize nebyla jediným médiem vysílajícím na bojující Ukrajinu novináře odvádějící úctyhodné profesionální a lidské výkony. Zde ovšem přísluší hovořit o těch našich, českotelevizních. O kombinaci zkušených zpravodajských veteránů uvyklých riskantnímu prostředí, ve kterém jde občas o život, a mladších kolegů, již stojí teprve na začátku mediálních kariér, ale ze kterých se rychle stali veteráni. A samozřejmě jejich kameramanů, protože zpravodajský tým v těchto situacích vždy tvoří alespoň dva lidé.

Pokud jste zaznamenali příběhy a reportáže natočené kolegy, kteří jsou autory této knížky, nepochybně oceníte možnost nahlédnout tu práci jejich vlastním očima a z odvrácené strany kamery. Bude to o válce, a žádné autentické vyprávění o válce neslibuje oddechové a optimistické čtení. Ale snad to bude alespoň čtení povzbuzující svou upřímností a také se stane výpovědí o autorech a lidech, které potkávali. Děkuju všem, kteří do knihy přispěli, a všem, kteří je podporovali a podporují, doma i v redakci.

Válka pokračuje, Ukrajina bojuje a ČT24 vysílá. Je tři sta šestnáctý den války.

Kniha I.

STÍN VÁLKY

do 23. 2. 2022

ZACHOVEJTE KLID

Andreas Papadopoulos

Kyjevská oblast, Charkov, hranice se samozvanou Luhanskou lidovou republikou, přelom ledna a února 2022

Už týdny se na rusko-ukrajinském pomezí srocovali vojáci Moskvy. Desítky tisíc. Západní zpravodajci pravidelně v hlášeních svým lídrům předkládali varování před vpádem Rusů na Ukrajinu. Chystala se invaze, která nemá po druhé světové válce obdoby.

V Evropě i ve Spojených státech to vřelo. V televizích se opatrné promluvy nejruznějších generálů střídaly s hlasy běžných Ukrajinců. Zatímco ti první před kamerami v pohodlí studií nastiňovali plány agrese a naznačovali možné pohyby armád, ti druzí reportérům v promrzlých ulicích opakovali stále dokola to samé: „Proboha, zachovejte klid.“

Letadlo před pár okamžiky dosedlo na ranvej letiště Boryspil. Nervózně jsem vzal do ruky mobil. Postupně mi na displeji naskakovaly uvítací esemesky operátora. Příklad mi nabídl předpověď počasí, kterou jsem zběžně prolétl. Celý týden má být pět stupňů. To se dá. Uvnitř zánovního boeingu jsem ale zatím ničemu tam venku nevěnoval pozornost. Nedokázal jsem myslet na nic jiného, než že nestíhám živý vstup na úvod hlavní zpravodajské relace.

Zpětně viděno, byla to má chyba. Chtěl jsem ušetřit a místo ranního jsem koupil levnější let v pátek odpoledne. A cokoliv v pátek někam jede nebo letí, má vždy zákonitě zpoždění. Asi nižší koncentrace na konci pracovního týdne. Já jsem ale polevit nesměl.

Dvě hodiny jsme nabrali ještě v Praze. Zdrželo se odbavení i nástup do letadla. Právě tehdy jsem naposledy viděl i Petra Kolnera. Každý jsme seděli v jiné části letadla. Zkrátka nízkonákladové aerolinie. Kameramana jsem znovu potkal až u pásu se zavazadly. Od vždy klidného a odměřeného pětačtyřicátníka s obří porcí televizních zkušeností jsem čekal, že mi dodá na klidu. Třeba vymyslí, jak živý vstup stihnout.

„Je skoro půl osmé, ty vole,“ vyhrkl na uvítanou.

„Já vím, nestíháme,“ přitakal jsem.

Popadli jsme bagáž, proletěli terminálem a přivolali si taxík. Zpravili jsme ho o našem naléhavém poslání a poprosili o svižnou jízdu.

„Ok, boss,“ odpověděl a šlápl na plyn.

Mám rád, když je práce vykonaná na sto procent, a v televizi k tomu patří i takový detail jako místo, ze kterého reportér do vysílání vstupuje. Záleželo mi na tom, abych byl na náměstí Nezávislosti. Přesto mě okolnosti donutily slevit z nároků a přijmout krajní scénář živého vstupu po cestě u krajnice. Řidič mě ale neustále ujišťoval, že vše stíháme. Mou důvěru si získal těsně před odbočkou do centra Kyjeva. Zastavil nás policejní zátaras. Obří manévry za ním napovídaly, že se chystá mimořádné zasedání Verchovní rady – ukrajinského parlamentu. Ten byl v posledních dnech v neustálé pohotovosti. Dvousettisícová armáda stála na hranicích a bylo potřeba zemi uklidnit.

Taxikář přijal misi za svou. Prokličkoval kolonou a boční uličkou se uzavírcem vyhnul. Se skřípěním brzd zastavil na náměstí.

„Vsjo charašo,“ oznámil vítězoslavně.

„Da, vsjo,“ odpověděl jsem a podíval se znovu na hodinky.

Stíhali jsme. Zvládnout vše načas je alfa a omega televizního zpravodajství. Těsně po dvacáté hodině už jsme stáli ve vrchní části náměstí s připravenou technikou. Celý den jsem sledoval vypjaté dění jen skrze světové zpravodajství. V zemi, která byla uprostřed mezinárodní bezpečnostní krize, jsem byl předtím sice několikrát, ale v tom roce na zatím první služební cestě. Navíc

jen zhruba hodinu. Proto jsem se ve vstupu snažil spíše o shrnutí toho nejdůležitějšího.

„Otevřený střet mezi ukrajinskou a ruskou armádou je až tou nejzazší možností,“ odcitoval jsem hned v první větě z ranního projevu ruského ministra zahraničí Sergeje Lavrova. „Prezident Volodymyr Zelenskij působí klidně. Před malou chvílí vystoupil v mimořádném televizním projevu, ve kterém označil situaci jako stabilní a pod kontrolou. V pohotovosti je armáda i složky Teritoriální obrany, na jejichž odhodlání Ukrajina sází. Kyjev věří, že případnou agresi Moskvy odrazí. Velení ukrajinské armády oznámilo, že pro Rusko by pozemní invaze znamenala dosud nepředstavitelné ztráty,“ zakončil jsem souhrn. Až zpětně jsem si uvědomil ten paradox. Podobnými slovy bych mohl popsat dění na Ukrajině i o rok později, v lednu 2023. Ukrajina tvrdí, že je vše pod kontrolou. Působí klidně. Sází na odhodlání. Věří, že se ubrání a způsobí Rusům obrovské ztráty. Než ale postoj celé země opsal tento oblouk, udály se hrůzy, o kterých jsem zatím neměl ani zdání.

Začal mnou prostupovat chlad.

Když jsme balili techniku, konečně jsem si rozklikl detaily o počasí.

Aplikace sice předpovídala pět stupňů. Nikoli však nad, ale pod nulou.

Zatím jsem věděl jen to, že mě čeká několik mrazivých dní.

Zkraje víkendu jsem se sešel s kontakty v Kyjevě. Potřeboval jsem mezi nimi najít fixera, tedy někoho se znalostí prostředí, kdo mi pomůže zorientovat se a třeba i najít zajímavé příběhy. Nakonec jsem se domluvil s mladým studentem Mykolou. Zaujalo mě, když se zmínil o svých známých, kteří si v očekávání ruské invaze už vybrali úspory, koupili lístky na vlak do Evropské unie a dávno mají přichystaná evakuační zavazadla.

Tehdy mi to v bezpečí pulzujícího Kyjeva přišlo lehce přitažené za vlasy. Ale chtěl jsem postoj těchto lidí dát do kontrastu